

MASARYKOVA UNIVERZITA

Fakulta sportovních studií

Katedra sportovních her

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vývoj a zdokonalování herních systémů a rozestavení hráčů ve
fotbale v poválečné historii do současnosti**

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Pavel Vacenovský

Vypracoval:
Petr Čejka
Animátor pohybových
aktivit + pedagogické
asistenství zeměpisu pro ZŠ

Brno, 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a uvedl v ní veškerou literaturu a jiné zdroje, které jsem použil.

Dále souhlasím s umístěním své bakalářské práce v knihovně FSpS MU ke studijním účelům.

V Brně dne 20. dubna 2008

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Pavlu Vacenovskému za pomoc, odborné vedení a spolupráci při zpracování mé bakalářské práce.

Dále děkuji také panu Karlu Jarůškovi za jeho praktické rady a ochotu při zapůjčení potřebné literatury.

OBSAH

ÚVOD	6
 1. VZNIK A VÝVOJ FOTBALU	8
1.1. Počátky fotbalu	8
1.2. Fotbal v období středověku	8
1.3. Vznik prvních pravidel	9
1.4. Anglie jako kolébka fotbalu	9
1.5. Fotbal mimo Anglii	10
1.6. Fotbal v Čechách, na Moravě a na Slovensku	10
 2. HERNÍ SYSTÉMY A ZÁKLADNÍ ROZESTAVENÍ HRÁČŮ	12
2.1. Vývoj a klasifikace herních systémů a základního rozestavení hráčů ...	12
2.2. Herní systémy tak, jak je chápeme v současnosti	12
2.3. Dělení herních systémů	13
 3. PŘEHLED VÝVOJE HERNÍCH SYSTÉMŮ A ROZESTAVENÍ HRÁČŮ DO ROKU 1945	14
3.1. První herní systémy a rozestavení hráčů	14
3.2. Pyramidový systém, WM systém	15
 4. CÍL A ÚKOLY PRÁCE	16
4.1. Cíle práce	16
4.2. Úkoly práce	16
 5. HERNÍ SYSTÉMY A ROZESTAVENÍ HRÁČŮ V POVÁLEČNÉM OBDOBÍ DO SOUČASNOSTI	17
5.1. Období od roku 1945 do začátku devadesátých let 20. století	17
5.1.1. Systém kombinované obrany v rozestavení 4-2-4	17
5.1.2. Systém kombinované obrany v rozestavení 4-4-2 a 4-3-3	18
5.1.3. Rozestavení 3-5-2 s tříbráncovým systémem	19

5.1.4. Rozestavení 1-4-4-1 se zajištěným liberem	19
5.1.5. Charakteristika těchto způsobů rozestavení	20
5.2. Základní typy současného rozestavení hráčů	21
5.2.1. Rozestavení s liberem	21
5.2.2. Rozestavení bez libera	22
5.2.3. Charakteristika těchto způsobů rozestavení	23
6. ANALÝZA SOUČASNÝCH HERNÍCH SYSTÉMŮ	26
6.1. Dělení současných herních systémů	26
6.2. Herní systémy útočné	26
6.2.1. Systém postupného útoku	27
6.2.2. Systém rychlého protiútoku	27
6.2.3. Systém kombinovaného útoku	28
6.3. Herní systémy obranné	29
6.3.1. Systém zónové (územní) obrany	30
6.3.2. Systém osobní obrany	30
6.3.3. Systém kombinované obrany	31
6.4. Eliminace možnosti překvapení	32
ZÁVĚR	33
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	34
RESUMÉ	

ÚVOD

Fotbal je v dnešní době nejrozšířenější hra na světě a v průběhu několika let by se na tomto faktu nemělo nic změnit. Již od svého vzniku v polovině 19. století patřil k nejpobulárnějším sportům a tomu, že je dnes co do popularity na prvním místě pomyslného žebříčku, vděčí především jeho medializaci, která probíhá v posledních desetiletích. Touto medializací máme namysli vznik a vývoj mediálních prostředků, kam patří dnes už zastaralé rozhlasové vysílání, v současné době moderní televizní přenosy a v budoucnu určitě čím dál rozšiřující se internet. Vedle medializace se na této popularizaci podílí i zvyšující se tok financí do fotbalu a reklama.

Stejně jako ostatní sporty se i fotbal neustále vyvíjí, čímž se jako celek stává stále složitějším. Důkazem tohoto vývoje je i rostoucí vliv vědy na toto sportovní odvětví. Dříve se vědecké poznatky uplatňovaly například při léčení a rekonvalescenci hráčů, dnes už je však fotbal samostatnou dílčí vědní oblastí, ve které probíhá neustálý výzkum, pomáhající trenérům a hráčům dosáhnout maximálního výkonu.

V dnešní době už nezáleží jen na technické vybavenosti jednotlivých hráčů, ale i na jejich psychické odolnosti a fyzické vybavenosti. Dále se také klade důraz na vnímání hráčů, jejich tvůrčí myšlení, orientaci ve složitých situacích a rozhodování. V neposlední řadě hraje důležitou roli zkušenost hráčů a šíře jejich vědomostí.

Od svých sedmi let se věnuji fotbalu a v budoucnu, až skončím kariéru aktivního hráče, chtěl bych se věnovat fotbalu na trenérské úrovni. Proto, při výběru z okruhů témat bakalářských prací, jsem měl odpočátku jasno. Chtěl jsem psát o fotbale. Šlo jen o to, zvolit konkrétní téma, kterému se budu věnovat podrobněji. Při volbě jsem proto dbal na to, abych nejen splnil povinnost a napsal tuto bakalářskou práci, ale především, aby mě vybrané téma zaujalo a aby zaujalo i ty, kteří ji budou kdykoli v budoucnu číst.

V současném fotbale se neustále zvyšuje význam organizace hry. Pod tímto pojmem si můžeme představit herní systém mužstva (též systém hry

mužstva), ať už obranný nebo útočný, ale také rozestavení hráčů na hřišti. Ve skutečnosti se ale jedná o dnes už dva zcela odlišné pojmy.

Tato bakalářská práce je proto zaměřená na objasnění pojmů herní systém a rozestavení hráčů na hřišti, na jejich postupný vývoj před i po druhé světové válce a na podrobnou analýzu současných herních systémů a rozestavení hráčů.

1. VZNIK A VÝVOJ FOTBALU

1.1. Počátky fotbalu

Míčové hry, ve kterých můžeme hledat vývojové základy současného fotbalu, se v různých obměnách objevují na všech kontinentech a v každé historické etapě kulturního vývoje lidstva. S trochou nadsázky můžeme tedy konstatovat, že fotbal je přibližně 4000 let stará hra. Novodobý moderní fotbal a jeho současné pojetí, však není starší více než 160 let.

První zprávy o míčových hrách, ze kterých přirozeným vývojem postupně vznikl fotbal, jsou z období asi 3000 let před naším letopočtem a pocházejí z Číny. Jednalo se o hru čínských císařských vojáků, avšak přesná pravidla se nedochovala. Jako míč se používala kožená koule, která byla vyztužena lidskými vlasy a ptačími pery a hráči mohli hrát jak rukama, tak i nohama [8].

Další dochované prameny pocházejí z Japonska (500-600 let před. n. l.), ze starého Egypta, starého Řecka a z římského impéria. Míčové hry byly oblíbené také u Mayů a Aztéků.

Do Anglie přinesl Julius Cesar hru zvanou harpastum, ve které se hráči rozdělili do dvou skupin, na ploše se udělaly tři čáry (ekvivalenty moderních brankových čar), za něž se hráči pokoušeli donést míč, který byl vhozen na čáru uprostřed. Tento výkon se neobešel bez vzájemného tahání a strkání [1]. Proto je harpastum označováno za předchůdce ragby.

1.2. Fotbal v období středověku

Ve středověku se fotbal rozvíjel především ve Francii, Itálii a hlavně v Anglii. Zde byl roku 1314 dokonce vydán dekret zakazující „fotbal“. Tato hra byla totiž charakterizována jako boj o míč až několika stovek hráčů s cílem dopravit jej do některé městské brány [3]. To vše bylo velmi drsné, divoké a velice nebezpečné a docházelo přitom často k vážným zraněním. V době kdy dav bojoval v ulicích, museli obyvatelé domů zahrazovat spodní okna. Hrdinou byl ten hráč, který nakonec položil míč do branky.

Zákaz vydaný roku 1314 však byl, jak se v budoucnu ukázalo, jen jedním z mnoha a stejně jako ty následující neměl požadovaný účinek.

1.3. Vznik prvních pravidel

Za určitý přelom lze považovat vývoj v 18. a především v 19. století v Anglii. Míčové hry podobné dnešnímu fotbalu byly v tomto období součástí výchovy a studia na většině škol. Pravidla však měla každá škola odlišná. Některá škola umožňovala, aby se hrálo rukama, některá ne. Některá omezovala počet hráčů v mužstvech, některá ne. Některá umožňovala vzájemné kopání, podrážení a skládání rukama, zatímco jiná tyto věci zakazovala. Úplnou výjimku tvořila škola v anglickém městě Rugby, kde se pravidla fotbalu lišila od pojetí jiných škol především tvrdostí a možností přenášet míč rukou.

Přinejmenším lze říci, že vše bylo chaotické, a tak v roce 1846 dali pánové H. de Winton a J.C. Theiny z cambridžské univerzity podnět k vážným pokusům o sjednocení pravidel hry. Zorganizovali setkání s představiteli významných škol za účelem sestavení standardizovaného souboru pravidel. Jejich porada zabrala 7 hodin a 55 minut a výsledek byl vydán jako Cambridžská pravidla [1]. Tato pravidla byla velmi dobře přijata a o mnoho let později se z nich s několika málo změnami stala tzv. Pravidla asociace – „Association Rules“.

Především nejednotnost přístupu k pravidlům byla podnětem k založení prvního fotbalového svazu na světě. 26. října roku 1863 založilo 11 zástupců klubů a škol v Londýně v hospodě „Free Mason's Tavern“ fotbalovou asociaci „Football Association“. Na základě této události, se ještě téhož roku zástupci školy v Rugby odtrhli a vytvořili si vlastní svaz.

1.4. Anglie jako kolébka fotbalu

V roce 1871 vznikla nejstarší pohárová soutěž tzv. Anglický pohár za účasti 50 klubů. O rok později bylo sehráno první mezistátní utkání mezi Anglií a Skotskem. V roce 1878 bylo odehráno první utkání na hřišti s umělým osvětlením.

V roce 1880 vzrostl počet fotbalových pravidel z deseti na patnáct a nastal nástup placených hráčů - prvních profesionálů. Proto bylo v roce 1882 přijato šestnácté pravidlo, zakazující platit hráčům jakoukoliv odměnu či úhradu nad rámec skutečných výdajů. Otázka amaterismu a profesionalismu následně ovlivňovala i další země. Profesionalismus byl jako první legalizován v Anglii roku 1885. V roce 1893 byl v Londýně založen první ženský fotbalový klub.

Plným právem je proto Anglie považována za kolébku moderního fotbalu.

1.5. Fotbal mimo Anglii

Do střední Evropy a dalších zemí začal fotbal pronikat s přibližně dvacetiletým zpožděním. První fotbalový svaz na evropském kontinentě vznikl v roce 1899 v Dánsku, pak následovalo Holandsko, Německo a další země. Fotbal na olympijských hrách se objevil neoficiálně v roce 1900 v Paříži a vítězem se stala podle očekávání Anglie, oficiálně pak v roce 1908 a vítězem byla opět Anglie. Vývoj fotbalu ve světovém měřítku však nešel pouze směrem klasického – evropského fotbalu. Např. v Americe pod pojmem football nutno chápat tzv. americký fotbal, výrazně se lišící od našeho – „evropského fotbalu“, pro který je v Americe vyhrazen pojem „soccer“ [8]. Fotbal se rozšiřoval i do jižní Ameriky, především Brazílie, a do Afriky, kde hrál hlavní úlohu v zavádění kopané britský kolonialismus.

V roce 1904 byla v Paříži založena mezinárodní fotbalová federace FIFA a roku 1930 se v Uruguayi konalo první mistrovství světa. Jejím vítězem se stala pořadatelská země. Evropská unie fotbalových asociací UEFA byla založena v roce 1954 a v roce 1968 se odehrálo první mistrovství Evropy. Vítězem se stala Itálie, která mistrovství pořádala.

1.6. Fotbal v Čechách, na Moravě a na Slovensku

V Čechách a na Moravě se fotbal začal hrát koncem 19. století v cyklistických a veslařských klubech a také ve studentských koučcích. První fotbalové utkání v Čechách se hrálo 29. září 1887 v Roudnici nad Labem. Mezi

nejstarší kluby v Čechách patří AC Sparta Praha (1891) a SK Slavia Praha (1892). Složitost společenských podmínek pro vznik a vývoj fotbalu v Čechách odráží i určitá komplikovanost zakládání těchto klubů. Zpočátku vznikaly fotbalové kluby většinou v Praze, výjimku tvořily v roce 1894 založený SK Plzeň a Spartak – Horymír Příbram. Až na konci 19. a začátku 20. století začal fotbal pronikat i do dalších měst a na venkov. Rozmach fotbalu uspišilo také vydání pravidel fotbalu v českém jazyce v roce 1897, které přeložil Josef Rössler-Ořovský. Dynamický rozvoj fotbalu byl ale na druhé straně přibržděn zamítavým postojem škol k této hře. I přes tento zákaz fotbalu tvořili studenti členskou základnu fotbalových klubů.

V roce 1899 bylo sehráno první mezinárodní utkání mezi SK Slavia Praha a družstvem Berlína s výsledkem 0:0.

Od roku 1897 byly kluby hrající fotbal organizovány v České amatérské atletické unii, postupný rozmach si vynutil ustavení Českého svazu fotbalového (ČSF), ke kterému došlo 19. října 1901 v Praze. Na Moravě se první fotbalové utkání hrálo v Brně v roce 1896. První zmínka o fotbalu na Slovensku je z roku 1893 z Banské Bystrice a jeho vývoj do roku 1918 je více spjat s maďarským fotbalem.

V roce 1921 byla po rozkolu v ČSF a dvouletém dvouvládí založena Československá asociace fotbalová (ČSAF), která byla v roce 1922 v Ženevě oficiálně přijata do FIFA. Do UEFA vstoupil československý fotbal v roce 1954.

V letech 1945 až 1957 byl fotbal v Československu postupně řízen Československým fotbalovým svazem (do roku 1948), Fotbalovým odborem Československé obce sokolské (do roku 1952) a dále sekcí kopané při Státním výboru pro tělesnou výchovu a sport (do roku 1957). Po založení ČSTV v roce 1957 řízení fotbalu převzala Ústřední sekce kopané ČSTV. Od roku 1969 fotbal řídil Československý fotbalový svaz ČSTV. Po roce 1989 tuto úlohu plnila Československá fotbalová asociace, která zanikla k 1.1. 1993 s rozdělením Československé federace. Vrcholným fotbalovým orgánem v samostatné České republice se stal Českomoravský fotbalový svaz (ČMFS) [8].

2. HERNÍ SYSTÉMY A ZÁKLADNÍ ROZESTAVENÍ HRÁČŮ

2.1. Vývoj a klasifikace herních systémů a základního rozestavení hráčů

Od začátku vývoje novodobého fotbalu v polovině 19. století v Anglii, až do 60. – 70. let 20. století, byl spojován a ztotožňován termín “systém hry družstva“ se “základním rozestavením hráčů“, protože základní rozestavení bylo v historickém vývoji fotbalu nejvýznamnějším kritériem dělení systémů hry družstva [8].

Toto hodnocení bohužel přežívá ještě v současné době a objevuje se dokonce i v různých odborných časopisech a ve sdělovacích prostředcích. Pro další vývoj vztahu mezi těmito pojmy bylo rozhodující, že při hodnocení systému hry družstva se začala více zdůrazňovat taktika nebo-li organizace (obsah) činnosti hráčů v obranné a útočné fázi hry nad formou (rozestavením hráčů). Tato klasifikace se poprvé objevuje v literatuře až na přelomu 20. a 21. století .

Dříve se např. hovořilo o klasickém systému (pyramidovém) 2-3-5 nebo o systému 4-2-4, dnes se říká, že hráči hráli v základním rozestavení 2-3-5 např. systémem postupného útoku z osobní obrany, respektive v základním rozestavení 4-2-4 systémem rychlého protiútoku z kombinované obrany [10].

Příčinou této změny pohledu na kritéria byl vlastní vývoj fotbalu, kdy docházelo a stále ještě dochází k prohlubování organizace hry, je zvýrazňována variabilita a dynamičnost obsahu činnosti v její útočné a obranné fázi. Proto základní rozestavení hráčů a úkoly hráčů na konkrétních místech, které měly v minulosti dominantní význam, změnily výrazně svůj charakter. A proto dynamicky chápané herní systémy nejsou v současnosti terminologicky ztotožňovány s názvem rozestavení hráčů.

2.2. Herní systémy tak, jak je chápeme v současnosti

Systémem hry rozumíme využití hráčů na základě výchozího rozestavení na hrací ploše a zapojování hráčů do řešení herních situací v obranné i útočné fázi hry. Reálnou podobu herního systému vytvářejí hráči tím, jakým způsobem řeší

vznikající herní situace na základě svého přístupu, iniciativy, dovedností, schopností, tvůrčí činnosti, aktivity a způsobu hry soupeře. Předpokladem k uplatnění je odpovídající kondiční úroveň hráčů, dovednostní úroveň, interpersonální vztahy v družstvu, úroveň taktického myšlení a psychická připravenost a odolnost hráčů. Systém hry, tak jak jej chápeme v současné době, mohl vzniknout teprve tehdy, když byly splněny základní podmínky hry a to: pravidla fotbalu včetně velikosti hrací plochy, počtu hráčů atd. [1].

Dále by měl každý systém respektovat základní principy, jakými jsou:

- rovnoměrné obsazení hrací plochy
- optimální zatížení hráčů v poli
- vhodné rozestavení hráčů do hloubky a efektivní spolupráci hráčů obranné, středové a útočné řady, založené na vhodném prolínání jednotlivých řad a přebírání základních úloh v obraně a útoku
- jednoduchost v realizaci obou fází hry
- plynulost, pružnost a jistotu v přechodu z jedné fáze hry do druhé [2]

2.3. Dělení herních systémů

Kritériem pro dělení herních systémů je organizace činnosti hráčů, pro kterou jsou charakteristické odlišné cíle a úkoly. Teprve na základě těchto kritérií dělíme současné herní systémy na útočné a obranné.

Herní systémy útočné

- systém postupného útoku
- systém rychlého protiútoku
- systém kombinovaného útoku

Herní systémy obranné

- systém zónové (územní) obrany
- systém osobní obrany
- systém kombinované obrany

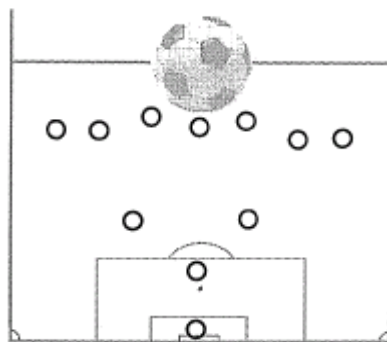
Podrobněji se budeme herními systémy zabývat v kapitole 6.

3. PŘEHLED VÝVOJE HERNÍCH SYSTÉMŮ A ROZESTAVENÍ HRÁČŮ DO ROKU 1945

3.1. První herní systémy a základní rozestavení

Jak už bylo zmíněno v kapitole 2.1., až do 60. – 70. let 20. století byly herní systémy ztotožňovány s rozestavením hráčů na hrací ploše. Počátky novodobého fotbalu, které se datují do druhé poloviny 19. století, byly charakteristické tím, že útočná fáze jasně dominovala nad fází obrannou. Počet útočníků byl několikanásobně vyšší, než počet bránících hráčů či záložníků. Herní dovednosti hráčů, jakými jsou například ovládání míče, byly v této době na velmi nízké úrovni. Hra byla v podstatě jen bojem o míč, kde se uplatňovala především síla, rychlost běhu a prudkost kopu do míče. I proto lze tento způsob hry charakterizovat herní zásadou “kopni a běž”.

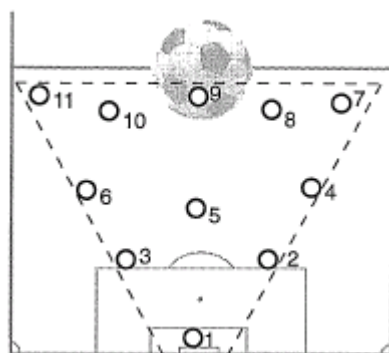
První základní rozestavení, které v kopané zaznamenáváme, se datuje do roku 1871, kdy vzniklo pravidlo o počtu hráčů na hrací ploše. Toto rozestavení mělo podobu 1-1-8, kde 8 hráčů útočilo, za nimi byl jeden záložník (jehož úkolem bylo napůl útočit a napůl bránit) a před brankářem jeden obránce. Od tohoto okamžiku prezentace uvedeného rozestavení (Angličané), se počet bránících hráčů zvyšoval, vždy v návaznosti na útočnou hru soupeře. V prvním mezistátním utkání, které se konalo ve skotském Glasgowě v roce 1872, nastoupili Angličané hrající v rozestavení 1-2-7 (obr. č. 1) proti Skotům, hrajícím v rozestavení 2-2-6. Toto střetnutí sice skončilo bez branek, ale v dalších utkáních už byli Skotové úspěšnější [2].

Obr. č. 1 – Rozestavení 1-2-7

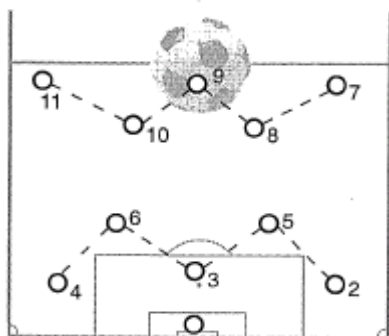
3.2. Pyramidový systém, WM systém

Roku 1883 nastoupila v Anglii mužstva k prvním oficiálním utkáním v klasickém rozestavení připomínajícím pyramidu (pyramidový systém) 2-3-5, kde byli 2 obránci, 3 záložníci a 5 útočníků (obr. č. 2) [4]. Posílení záložní a obranné řady mělo za důsledek větší počet gólů, přihrávek a kombinací.

Obr. č. 2 – Rozestavení 2-3-5 (pyramidový systém)

Ve třicátých letech 20. století slavil úspěchy anglický Arsenal s novým tříobráncovým systémem, označovaným jako WM systém (obr. č. 3). Tento systém byl poprvé spatřen už v roce 1925 a jak je z obrázku č. 3 patrné, název WM vznikl proto, že rozestavení hráčů na hrací ploše připomínalo písmena W a M. Za jeho zakladatele je považován trenér Arsenalu Herbert Chapman a jeho úspěch tkví v tom, že Chapman posunul středního záložníka na post středního obránce, čímž posílil obrannou řadu a 2 útočníky posunul blíže záloze, čímž posílil záložní řadu [1]. Výsledné rozestavení mělo podobu 3-2-2-3.

Obr. č. 3 – Rozestavení 3-2-2-3 (WM systém)

4. CÍLE A ÚKOLY PRÁCE

4.1. Cíle práce

Tato bakalářská práce si klade dva cíle. Prvním cílem je jednoduché a především jednoznačné vysvětlení pojmů herní systém (systém hry) a rozestavení hráčů na hrací ploše. Popis toho, jak se v poválečné historii až do současnosti herní systémy spolu s rozestavením hráčů vyvíjely a zdokonalovaly a popsání toho, jak se vyvíjel vztah mezi nimi. V neposlední řadě také touha zabránit tomu, aby kdykoli v budoucnu byly tyto dva dnes zcela odlišné termíny ztotožňovány, jak se tomu v některých literaturách či odborných časopisech ještě v současné době děje.

Cíl druhý spočívá v podrobné analýze současných herních systémů, jak obranných tak útočných, a s nimi souvisejícím rozestavením hráčů na hrací ploše.

4.2. Úkoly práce

Vzhledem k cílům bakalářské práce jsme si vytkli tyto následující úkoly:

1. Shromáždit dostupnou literaturu, která zahrnuje daný problém
2. Tuto literaturu nastudovat a vybavit se tak teoretickými znalostmi
3. Konzultace jak s vedoucím práce, tak s odborníky

Teprve po splnění těchto základních úkolů jsme měli všechny předpoklady pro to, abychom mohli začít psát vlastní práci a mohli jsme si tak stavovit další úkoly:

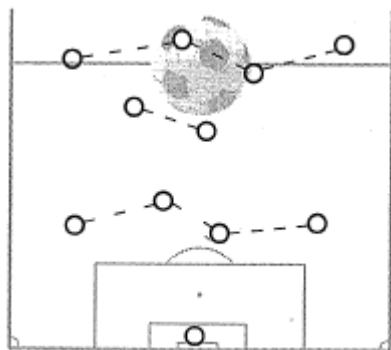
1. Seznámit čtenáře s důvodem výběru zvoleného tématu
2. Stručně popsat historii fotbalu
3. Seznámit s pojmy systém hry a rozestavení hráčů
4. Rozdělit historii na období do roku 1945 a na období poválečné
5. Tato období charakterizovat
6. Analyzovat současné herní systémy

5. HERNÍ SYSTÉMY A ROZESTAVENÍ HRÁČŮ V POVÁLEČNÉM OBDOBÍ DO SOUČASNOSTI

5.1. Období od roku 1945 do začátku devadesátých let 20. století

5.1.1. Systém kombinované obrany v rozestavení 4-2-4

Krátce po konci druhé světové války, v padesátých letech 20. století, začíná úspěšná éra maďarské kopané a její nástup do čela světové kopané. Shrneme-li poznatky o hře maďarského týmu z padesátých let, zjistíme, že jeho rozestavení hráčů na hrací ploše vycházelo ze čtyřobráncového systému se dvěma záložníky a čtyřmi útočníky. Toho bylo dosaženo stažením jednoho útočníka do zálohy a jednoho záložníka do obrany. Obrana se tak skládala ze dvou krajních obránců a dvou stoperů – jednoho předního a jednoho zadního, a celé základní rozestavení mělo podobu 4-2-4 (obr. č. 4). Maďaři se i díky tomuto novému způsobu rozestavení hráčů na hrací ploše stali prvním týmem, kteří dokázali zvítězit na anglické půdě [1].

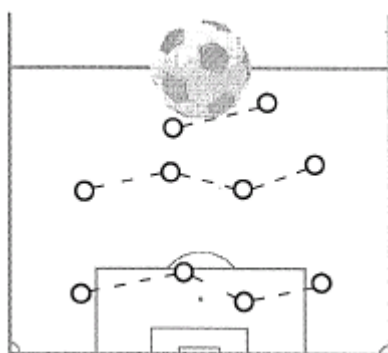

Obr. č. 4 – Rozestavení 4-2-4

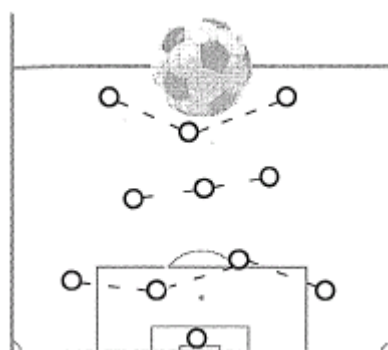
Úspěch maďarského národního týmu nezůstal nepovšimnut a systém se čtyřmi obránci začalo používat více týmů. Jedním z nich byl národní tým Brazílie, který se s tímto systémem prezentoval na MS 1958 ve Švédsku. Brazílie toto mistrovství vyhrála. Rok poté ovládl systém kombinované obrany se čtyřmi obránci světovou kopanou.

5.1.2. Systém kombinované obrany v rozestavení 4-4-2 a 4-3-3

V období nadvlády brazilského národního týmu nad ostatními, přišel Angličan Alf Ramsey s nápadem stáhnout dva ze čtyř útočníků na křídla, čímž notně posílil záložní řadu a vytvořil tak formaci 4-4-2 (obr. č. 5). Jeho tým Ipswich díky tomuto rozestavení vyhrál anglický titul a Anglie MS 1966 [1]. Tento systém čtyř obránců, kde jeden stoper hraje více vpředu a druhý více vzadu, přetrval téměř dalších 20 let. Během tohoto období se ještě využívalo rozestavení se třemi záložníky a třemi útočníky (obr. č. 6), ale systém kombinované obrany se neměnil. Když se podíváme na tyto 2 způsoby rozestavení hráčů (4-4-2 a 4-3-3), zjistíme, že už se dostáváme do období, kdy se tehdejší rozestavení začínají podobat těm dnešním. Ovšem způsob organizace hry a systém hry se bude i nadále ještě vyvíjet.

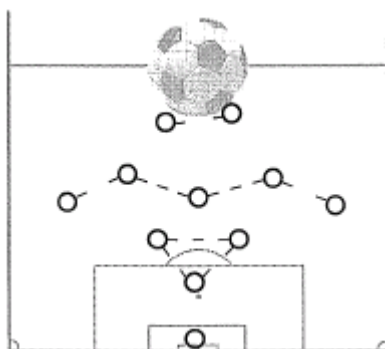
Obr. č. 5 – Rozestavení 4-4-2 (s předním a zadním stoperem)

Obr. č. 6 – Rozestavení 4-3-3 (s předním a zadním stoperem)

5.1.3. Rozestavení 3-5-2 s tříobráncovým systémem

Na mistrovství světa v roce 1986 přišla Argentina vedená Carlosem Bilardem s novým způsobem rozestavení hráčů na hrací ploše a jak se později ukázalo, bylo to právě tohle nové rozestavení, které pomohlo Argentině k zisku titulu mistrů světa. Bilardo si byl vědom toho, že soupeři využívají pouze dva útočníky a usoudil, že bezpečnost obrany by mohla být zajištěna využitím pouze dvou obránců a zajištěna liberem. To uvolnilo jednoho obránce, který mohl posílit zálohu na pět hráčů a tím vzniklo rozestavení 3-5-2 (obr. č. 7) [1]. Když zkusíme opět porovnat tohle tehdejší rozestavení s tím dnešním a nebudeme brát ohled na systém organizace hry, tak i s rozestavením 3-5-2 se dnes můžeme setkat. Týmy, které se jim dnes prezentují, jsou však ve většině případů týmy na nižších úrovních a působí v nižších soutěžích. Kontrast oproti nim tvoří národní tým Řecka, který tímhle způsobem rozestavení vyhrál jako naprostý outsider (kurz na vítězství Řecka byl 100) mistrovství Evropy 2004.

Obr. č. 7 – Rozestavení hráčů 3-5-2 (s liberem)

5.1.4. Rozestavení 1-4-4-1 se zajištěným liberem

Na začátku devadesátých let se můžeme setkat opět s novým způsobem rozestavení a to 1-4-4-1. S tím přišel Rus Valerij Lobanovskij. Lobanovskij postavil za čtyřčlennou obranu ještě libera a se svým mužstvem hrál pouze na jednoho útočníka. Jak se v budoucnu ukázalo, nedosáhl tento způsob rozestavení větších úspěchů a dnes se s ním vůbec nesetkáváme.

5.1.5. Charakteristika těchto způsobů rozestavení

Obranná řada – čtyři hráči obranné řady – dva krajní a střední obránci. Krajní obránci kromě úkolů v obranné fázi, se mohou aktivně zapojovat do útočné fáze a to nejčastěji v křídelních prostorech. Předpokladem útočné aktivity je zajištění jejich prostoru některým ze spoluhráčů. Střed obranné řady vykrývají dva střední obránci.

Stoper (libero) v obranné fázi zajišťuje předstopera i krajní obránce, případně krajní středové hráče. Stoper hraje v obranné fázi v prostoru, tedy většinou žádného hráče neobsazuje osobně. V útočné fázi se jen sporadicky podílí na vedení a zakončování útoků. Pokud je dobrý hlavičkář, je aktivně zapojen do řešení standartních situací před brankou soupeře. V tomto případě je nutné, aby byl jeho prostor zajištěn některým ze spoluhráčů.

Předstoper – jeho hlavním úkolem v obranné fázi je osobní obsazování hrotového hráče útočné řady soupeře. Někdy se může přední stoper i za cenu rizika podílet na vedení a zakončování útoku – překvapivé přečíslení soupeře.

Středová řada – dva až pět hráčů (velice variabilní podle záměrů trenéra, kvality soupeře i vlastního týmu), na které jsou kladeny značné nároky jak v obranné, tak v útočné fázi hry. I přes poměrně značnou koncentraci hráčů často univerzálního typu, musíme diferencovat záložní řadu na hráče s úkoly převážně útočnými nebo obrannými a na hráče konstruktivní. Obecně lze rozlišit 3 základní typy hráčů – krajní, vnitřní a střední hráči středové řady.

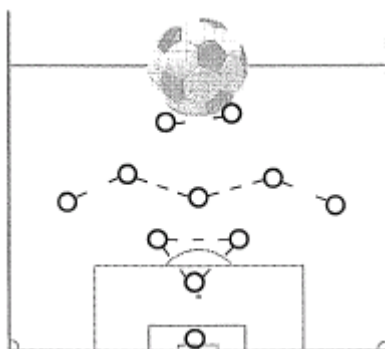
Útočná řada – jeden až čtyři hráči pro které je charakteristická vysoká úroveň techniky, schopnost udržet míč pod kontrolou, vysoká efektivita při zakončování a schopnost úspěšně řešit souboje i proti číselné převaze bránících hráčů nebo udržet míč pro kombinační hru s hráči z druhé vlny. V obranné fázi hry zpomalují zakládání protiútoků týmu soupeře, obsazují libera, případně krajní obránce při jejich snaze o protiútok. Mohou se také podílet na bránění standartních situací soupeře [8].

5.2. Základní typy současného rozestavení hráčů

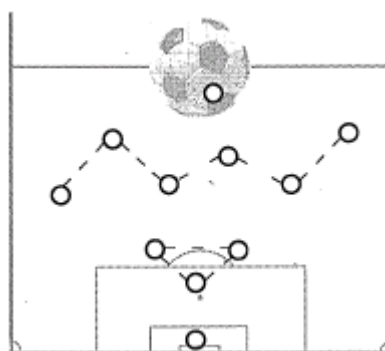
5.2.1. Rozestavení s liberem

S rozestavením hráčů s klasickým liberem, plnícího funkci posledního hráče (nepočítaje brankáře) a tzv. zametače, se v současnosti prezentuje jen malé procento mužstev. Jak jsem již zmínil v kapitole 5.1.3., ve většině případů se jedná o mužstva na nižších úrovních. Toto malé procento týmů se bude v budoucnu ještě zmenšovat, avšak tvrdit, že tento obranný systém s liberem časem vymizí z fotbalových trávníků úplně, je odvážné.

Základní rozestavení s liberem existují v dnešní době dvě - 3-5-2 (obr. č. 8) a 3-6-1 (obr. č. 9). Při pohledu na tyto dva obrázky je vidět, že síla těchto rozestavení spočívá především v ofenzívě na úkor defenzívy. To však může být zavádějící a záleží opravdu na systému a organizaci hry jakým se týmy v tomto rozestavení prezentují.

Obr. č. 8 – Rozestavení 3-5-2 (s liberem)

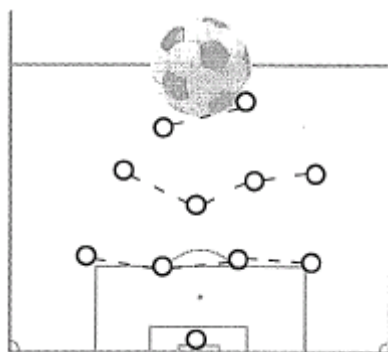
Obr. č. 9 – Rozestavení 3-6-1 (s liberem)

5.2.2. Rozestavení bez libera

Od začátku devadesátých let minulého století začala některá přední světová družstva uplatňovat rozestavení 4-4-2 (obr. č. 10), 4-5-1 (obr. č. 11) či 3-4-3 se hrou obranné řady v jedné linii. Trenér Arrigo Sacchi, který systém čtyř obránců hrající v jedné řadě zavedl v AC Milán, neprohrál se svým týmem úctyhodných 72 zápasů v řadě. Tím zahájil konfrontaci systému bez libera s obránci hrajícími v linii a systému s liberem [1].

Přechod na tento způsob hry je velmi složitý, je záležitostí dlouhodobou a jedná se o podstatný zásah do organizace hry celého družstva. Hra v tomto rozestavení vyžaduje od všech hráčů obranné řady nejen odpovídající úroveň rychlostních schopností, obratnost a technickou vyspělost, ale také schopnost hrát s odpovídajícím důrazem v osobních soubojích na zemi i ve vzduchu. Předpokladem je dále dostatek hráčských zkušeností, výborná orientace v prostoru a přehled při řešení herních situací, včetně schopnosti předvídat činnost soupeřových hráčů i spoluhráčů [8].

Všechny tyto nároky na hráče jsou hlavním důvodem toho, proč ještě dnes hrají některé týmy v rozestavení s liberem a proč se systémem čtyř obránců v řadě prezentují především týmy na vyšších výkonostních úrovních.

Obr. č. 10 – Rozestavení 4-4-2 (bez libera)

Obr. č. 11 – Rozestavení 4-5-1 (bez libera)

Tyto způsoby hry obránců v jedné linii jsou neustále vylepšovány a v současné době je používají prakticky všechna mužstva. Dá se říci, že v roce 2008 se jedná o nejdokonalejší obranný systém.

5.2.3. Charakteristika těchto způsobů rozestavení

Libero (volný obránce) – převážně hráč zcela volně působící v obranné i útočné fázi hry. V obranné hře v prostoru, tedy většinou žádného hráče osobně neobsazuje. Zajišťuje přední stopery i krajní hráče středové řady. V útočné fázi se může zapojovat do vedení i zakončování útoků. Dochází tím k přečíslování soupeře. Kladou se u něj nároky na orientaci v prostoru, poziční hru a čtení hry. Pokud je dobrým hlavičkářem, podílí se na standardních situacích před brankou soupeře.

Přední stoperi – jeden, nejčastěji dva, někdy i tři obranní hráči (podle počtu hrotových hráčů soupeře). Jejich hlavním úkolem v obranné fázi je osobní obsazování hrotových hráčů soupeře. Někdy, podle záměrů trenéra a mají-li pro to předpoklady, se v útočné fázi mohou podílet na vedení útoku. U předních stoperů se klade důraz především na konstruktivní odebrání míče a na následnou přesnou rozehrávku.

Středová řada (středový blok) – většinou se jedná o 4 až 6 hráčů, kteří operují na značném prostoru a jejich činnost je rozhodující pro přechod do útočné či obranné fáze. V tomto středovém bloku můžeme rozlišit tři základní typy hráčů. Krajní hráči středové řady, kteří jsou většinou velmi univerzální, v obranné fázi především obsazují a atakují hráče v křídelním prostoru, často ale i směrem do

středu hřiště. V útočné fázi se pohybují s míčem i bez míče nejčastěji v křídelním prostoru, odkud zakončují akci finální přihrávkou nebo střelbou. Vnitřní hráči středové řady jsou konstruktivní hráči s velmi variabilní činností. Pokrývají velký akční prostor, podílejí se výrazně na útočné fázi hry. Většinou jsou výborně technicky vybaveni se schopností v obranné fázi hry obsazovat soupeře i prostor a konstruktivně odebrat míč. V útočné fázi pak vést míč, obcházet soupeře, kombinovat a spolupracovat téměř se všemi hráči i zakončovat střelbou. Někdy na těchto postech hrají i jiné typy hráčů, se zvýrazněnou obrannou nebo útočnou činností. Střední hráč středové řady bývá ústřední postava týmu s univerzálním, aktivním pojetím hry – „tvůrce hry“. Hraje důležitou roli v obranné, ale zvláště pak v útočné fázi hry. Podílí se na změně rytmu hry i na efektivní kombinační hře. Je schopen předvídání vývoje herní situace a dirigování týmu.

Střední hráč středové řady je podle mého názoru jednoznačně nejdůležitějším hráčem celého týmu. On dává týmu myšlenku, on udává hře svého týmu spád a on je v uvozovkách ústřední postavou všeho, co se na hřišti odehrává. Na konkrétních případech si můžeme vzít příklad Tomáše Polácha v 1. FC Brno, Marka Matějovského v FK Mladá Boleslav (dnes už anglický Reading), Pavla Horvátha z AC Sparta Praha nebo Rudolfa Otepky z Baníku Ostrava. Co se týče světového měřítko, můžeme zmínit Ronaldinha v Barceloně, Lamparda v Chelsea, Gerarda v Liverpoolu či Juninha v Lyonu apod. Na straně druhé, pokud se tento hráč zraní, je z formy nebo takového hráče tým ve svém středu prostě nemá, má to fatální vliv na jeho výkony a výsledky.

Obecně u hráčů středové řady (platí ale pro všechny řady) je rozhodující, co od určitého konkrétního hráče trenér vyžaduje především v souvislosti s jeho možnostmi a se hrou soupeře. Tyto úkoly mohou být velmi specifické a diferenciované. Často se objevují charakteristiky typu: hráč specialista, obranný, útočný, univerzální a konstruktivní.

Útočná řada – jeden až tři hráči, technicky a rychlostně velmi dobře vybaveni, s vysokou efektivitou při zakončování. Dále by je měla zdobit výrazná schopnost prosadit se v osobních soubojích jeden na jednoho i proti číselné převaze bránících hráčů nebo podržet míč pro kombinační hru s hráči z druhé

vlny. V obranné fázi (v závislosti na taktických záměrech) zpomalují zakládání soupeřových protiútoků včasným obsazováním a napadáním protihráčů [8].

6. ANALÝZA SOUČASNÝCH HERNÍCH SYSTÉMŮ

6.1. Dělení současných herních systémů

Jak jsme již stručně zmínili v kapitole 2., systémem hry rozumíme způsob organizace hry družstva uplatňovaný v rámci a v podmínkách určitého rozestavení hráčů.

Každý systém je charakterizován vzájemnou dělbou činností a organizací součinnosti mezi jednotlivými hráči i řadami, která vyplývá z hráčských rolí v určitém systému. Děje se tak v podmínkách daných rozestavením hráčů a limitovaných individuálními i týmovými dispozičními faktory a situačními faktory působícími v průběhu utkání.

Pro volbu systému hry je rozhodující struktura dispozičních faktorů individuálních (úroveň dovedností, schopností, míra zkušeností a schopností je využít, úroveň herního myšlení atd.), dispozičních faktorů týmových (skladba – mozaika individuálních dispozičních faktorů dávající předpoklady k určitému systému hry, k jeho pojetí a stylu vlastní realizace) a situačních faktorů (individuální a týmové dispoziční faktory soupeře, vývoj utkání, klimatické podmínky, terén, důležitost utkání, vliv masmédií, způsob rozhodování atd.) [8].

Na základě všech těchto faktorů pak dělíme současné herní systémy na dvě základní skupiny – herní systémy útočné a herní systémy obranné.

6.2. Herní systémy útočné

Útočná fáze hry začíná, když družstvo získá míč a končí, když družstvo míč ztratí. Podle způsobu zakládání, vedení a zakončení útočné fáze rozlišujeme systém postupného útoku, systém rychlého protiútoku a systém kombinovaného útoku.

Variabilita uplatňovaných útočných herních systémů a časté změny rytmu hry závisí na způsobu a organizaci obranné hry soupeře a na dispozicích hráčů vlastního týmu. Optimální výběr způsobu vedení útoku svědčí o dobré, nebo

v opačném případě o nedostatečné taktické vyspělosti hráčů a o vhodné či nevhodné taktice hry týmu, kterou určuje trenér.

6.2.1. Systém postupného útoku

Charakterická hra pro tento systém je hra kombinační, kde se do útoku zapojuje větší počet hráčů a obrana soupeře je pečlivě zorganizovaná, zajištěná a herní situace nedovoluje využít moment překvapení. Úspěšnost je v tomto případě podmíněna odpovídajícím výběrem místa, časově a prostorově koordinovanou součinností, technickou a taktickou úrovní hráčů umožňující variabilitu kombinační hry.

Variabilnost hry je podmíněna střídáním rytmu hry, změnou těžiště hry, záměrnou součinností spojenou s výměnou hráčských funkcí (vědomé prolínání řad) a hrou v blocích.

Při zakládání postupného útoku se klade důraz na myšlení hráčů, bezpečnost založení útočné akce, rychlost založení akce a výběr vhodného prostoru pro její založení. Pro vedení akce je charakteristická změna rytmu hry, využívání křidelních prostorů a kvalita a rychlost kombinace. V poslední fázi postupného útoku, při zakončování, je kladen důraz na všechny hráče. Jak při finální kombinaci či přihrávce, tak při samotném zakončení.

Výsledek úspěšnosti zakončení je závislý na kvalitě vytvořené akce a na úrovni zakončujícího hráče z hlediska techniky, taktiky, kondice a psychiky.

6.2.2. Systém rychlého protiútoku

Tento systém je založen na co nejrychlejší proniknutí k soupeřově brance do jeho nezorganizované, nezajištěné obrany s možností přečíslení. Celá akce by přitom měla trvat jen několik vteřin a měla by být založena na dvou, třech, maximálně čtyřech přihrávkách. Čas a průběh kombinace se však odvíjí od prostoru, ve kterém družstvo míč získá.

Základem je rychlost, jednoduchost, přímočarost a využívání momentu překvapení. Úspěšnost systému je podmíněna vhodnými typy hráčů, kteří jsou

schopni rychle se rozhodnout a tohle svoje rozhodnutí rychle realizovat. Rozhodující je pak jak kvalita psychických procesů (čtení hry, herní myšlení, předvídání), tak motoriky – technická úroveň (např. dovednost přihrát na velkou vzdálenost a přihrávku v pohybu zpracovat), startovní rychlost, lokomoční rychlost a kondice.

Ještě před získáním míče a následným založením samotné akce už musí existovat předpoklad pro řešení, jak rychlý protiútok realizovat. Zvláště pak při standartních situacích. Jak jsme výše uvedli, vedení celé akce je závislé na prostoru, kde byl míč získán. Dále je podmíněno postavením spoluhráčů i protihráčů, jejich herní, kondiční a rychlostní úrovní. Prostředky kterými se rychlý protiútok realizuje jsou rychlé přihrávky na střední vzdálenost, dlouhé kolmé přihrávky na hrotové hráče a jednoduché kombinace prvním dotykem. Poslední fází je zakončení. To se odvíjí od způsobu vedení protiútoku, počtu hráčů kteří se do něj zapojují a efektivity při samotném zakončování.

6.2.3. Systém kombinovaného útoku

Systém kombinovaného útoku využívá a spojuje typické struktury postupného útoku a rychlého protiútoku. Existuje mnoho variant prolínání těchto systémů, my ale rozjišťujeme dvě základní.

První nastává, když po zakončení útoku soupeřem brankář zakládá rychlý protiútok dlouhým výkopem na vysunutého spoluhráče, který na soupeřově polovině míč zpracuje a pokračuje ve vedení rychlého protiútoku. Soupeř ale stačí zareagovat na herní situaci změnou organizace hry obranné řady a vysunutý hráč je donucen k zpětné přihrávce. Jeho tým přechází na systém postupného útoku, kdy se kombinační hrou snaží vypracovat a zakončit střeleckou příležitost. Uvedený příklad je ukázkou varianty systému kombinovaného útoku, který je založen a částečně veden jako rychlý protiútok a dokončení jeho vedení a vlastní zakončení má charakter postupného útoku.

Druhá varianta přichází v momentě, kdy bránící družstvo získá míč na vlastní polovině, soupeř stačí zareagovat zorganizováním obranného postavení, a proto nebylo možné řešit situaci rychlým protiútokem. Útočící družstvo proto

zahájí útočnou fázi postupného útoku, přejde do vedení postupného útoku a po poziční chybě soupeře zareaguje dlouhou šikmou přihrávkou do křídelního prostoru na ofenzivního krajního hráče, který po zpracování a vedení míče směrem k brankové čáře volí zpětnou přihrávkou či centr před branku soupeře, kam nabíhají ostatní spoluhráči a útok zakončují. V tomto případě kombinovaného útoku dochází ke spojení systému postupného útoku při jeho založení a vedení s rychlým protiútokem při jeho zakončení.

V utkání nelze systém kombinovaného útoku vždy jednoznačně schematizovat, protože dochází k nejrůznějším variantám prolínání postupného útoku s rychlým protiútokem. Tyto situace a jejich změny vyžadují od hráčů schopnost čtení hry, herního myšlení a předvídání jako předpokladu pro rychlé a odpovídající reakce jednotlivců, i pro změny ve skupinové i týmové součinnosti [8].

6.3. Herní systémy obranné

Obranná fáze hry začíná, když mužstvo ztratí kontrolu nad míčem a končí, když jej opět získá. Současný fotbal klade velké nároky na plasticitu a elastičnost obranných systémů. Základem úspěšné obranné hry je dobrá organizovanost obrany a cílevědomá součinnost všech hráčů kvalitně připravených po technické, taktické i psychické stránce. V dnešním fotbale se při organizaci obranné hry zapojují všichni hráči mužstva do obranné činnosti ihned po ztrátě míče. Proto musí každý hráč v odpovídající míře ovládat technickou i taktickou stránku všech obranných herních činností jednotlivce, zásady spolupráce v obranných kombinacích a možnosti jejich uplatnění.

Na základě všech těchto předpokladů a faktů, charakteristických pro současný fotbal, rozdělujeme obranné herní systémy na systém zónové obrany, systém osobní obrany a systém kombinované obrany.

6.3.1. Systém zónové (územní) obrany

Základní princip spočívá v obsazování předem stanoveného prostoru (území) podle jednotlivých hráčských funkcí. Zónová obrana je založena na zodpovědnosti každého hráče za určitý prostor. Důležitým požadavkem je kompaktnost jednání celého týmu, kterého se dosahuje vzájemným zajišťováním. V případě, že se některý z hráčů do bránění nezapojí, vznikají v obranné formaci mezery a ta ztrácí soudržnost a celistvost.

V systému zónové obrany musíme na jedné straně vést hráče k zodpovědnosti za bránění svého prostoru a protihráče, na straně druhé ale nesmí tato zodpovědnost vyústit v alibismus, kdy hráč hlídá pouze svůj prostor a pouze svého protihráče. A proto je při systému zónového bránění každý hráč zodpovědný nejen za svého protihráče v prostoru, ale za celou herní situaci.

Podle stupně aktivity, výchozího postavení a výběru způsobu řešení můžeme pro potřeby amatérského fotbalu dělit systém zónové obrany na dvě základní varianty – zónovou obranu staženou a zónovou obranu vysunutou.

Zónová obrana stažená je charakteristická zahájením obranné činnosti na vlastní polovině a okamžitým stažením všech hráčů na vlastní polovinu ihned po ztrátě míče. Zónová obrana vysunutá pak cíleně vyvinutým tlakem na soupeře, donucením soupeře k chybě a získání míče pod vlastní kontrolu.

Výhody zmiňovaného systému spočívají například v poměrně nekomplikované zrakové kontrole útočících hráčů, možnosti úspěšného vytlačení soupeře k pomezí čarám či snažší možnosti napravení chyby hráčů v poli (zajišťováním a přebíráním). Nevýhody systému jsou ve snížené kontrole pohybu hráčů mimo těžiště hry, v kladení větších nároků na orientační schopnosti hráčů a v nedostatečném zajištění prostoru podél pomezí čar.

6.3.2. Systém osobní obrany

Jedná se o klasicky pojatý systém osobní obrany, kdy každý hráč družstva bez výjimky osobně obsazuje určeného hráče soupeře. V současném fotbale se však téměř nevyskytuje.

Systém osobní obrany se využívá jen krátkodobě v některých úsecích hry. Při přerušené hře např. při kopu od branky soupeře s cílem nedovolit soupeři získat vykopávaný míč, dále při výrazné technicko – taktické a kondiční převaze nad soupeřem s cílem získat míč či při bránění standartních situací.

Výhodami osobního bránění jsou aktivní tlak na všechny hráče soupeře a nutnost maximální koncentrace při vlastním bránění. Nevýhodami jsou větší obtížnost součinnosti v obranné činnosti, zvýšené nároky na kondiční připravenost, značná pravděpodobnost neúspěšného osobního bránění hráčů technických a rychlých a v případě neúspěšného osobního bránění vzniká velká otevřenost a prostupnost obrany.

6.3.3. Systém kombinované obrany

Tento obranný systém spojuje zásady systému zónové a systému osobní obrany. Základní varianty systému kombinované obrany jsou dány počtem osobně a zónově bránících hráčů. Vznik byl vyvolán nutností co nejefektivněji obsazovat nejlepší hráče soupeřova týmu a zabránit jim ve spolupráci se spoluhráči i v individuálním řešení herních situací.

Variabilita existuje i v pojetí osobního obsazování. Určený hráč či hráči soupeře mohou být osobně bráněni po celém hřišti nebo na vlastní polovině, či z půlky vlastní poloviny, a to stále jedním bránícím hráčem, nebo ho může bránit hráč stojící k němu nejbližší v okamžiku ztráty míče. Bránící hráči si mohou také útočících hráče případně předávat.

Ostatní bránící hráči, neobsazující osobně určeného hráče, s různou mírou těsnosti obsazení a v různém počtu (hlavním kritériem je míra nebezpečí ohrožení vlastní branky) narušují útočnou činnost soupeře, kromě volných zadních hráčů obranné řady, kteří jejich obrannou činnost zajišťují.

Vývoj spěje k velmi „variabilním variantám“, které odrážejí dynamiku hry. Od hráčů je vyžadováno herní myšlení, pružná reakce na vývoj hry, čtení hry a orientace v prostoru i v čase. Tuto proměnlivost můžeme chápat jako změnu ve způsobech obsazování během jedné útočné akce soupeře a tedy jako změnu počtu osobně a zónově bránících hráčů podle vývoje situace.

Mezi výhody systému kombinované obrany patří účelné využívání prvků zónové i osobní obrany, eliminace činnosti vysunutých hrotových hráčů útočné řady, zvýšení tlaku na soupeře vedoucí k tvorbě chyb, vytváření předpokladů pro přechod do rychlého protiútoků a jeho agresivní pojetí zvyšuje úspěšnost obranné fáze.

Nevýhodami kombinované obrany jsou problémy v součinnosti hráčů osobně a zónově bránících, nedokonalost při vzájemném zajišťování, zvýšená soustředěnost na hráče bez míče v pásmu ohrožení vlastní branky, náročnost realizace obranných kombinací a možnost odlákání osobně bránících hráčů za účelem vytváření volných prostorů pro přihrávku či střelbu [8].

6.4. Eliminace možnosti překvapení

Všechny způsoby obranné hry týmu při současných požadavcích na její organizovanost jsou účinné jen tehdy, pokud vyloučí možnost překvapení. Toho můžeme dosáhnout:

- zpomalováním zakládání útoků soupeře
- dobře organizovaným rozestavením hráčů do šířky a hlavně do hloubky hřiště (předpoklad pro snížení nebezpečí rychlých protiútoků)
- nepřetržitým zachováváním rovnováhy obrany
- maximální koncentrací v obranné činnosti na celé ploše hřiště (nejen v prostorech ohrožení vlastní branky)
- odpovídající aktivitou a agresivitou všech hráčů v obranných činnostech, především v těžišti hry a v prostorech nebezpečných pro vlastní branku [8]

ZÁVĚR

Na závěr své bakalářské práce bych chtěl krátce shrnout, že vývoj herních systémů od vzniku fotbalu byl ovlivněn úpravou pravidel fotbalu, především pravidlem o postavení mimo hru. Systém hry byl až do 70. let minulého století ztotožňován s rozestavením hráčů na hrací ploše a teprve s rostoucím vlivem organizace hry a s příchodem zónového způsobu hry se stalo výchozí rozestavení hráčů na hřišti pouze formou a systémem hráčů rozumíme využívání hráčů při řešení útočné a obranné fáze hry.

Co se týká samotného vývoje herních systémů a s nimi spjatým rozestavením hráčů, je pro vývoj novodobého fotbalu charakteristické, že počet útočících hráčů se postupně snižoval a naopak počet středových a bránících hráčů postupně rostl. Nové způsoby rozestavení a nové systémy hry se objevovali různě, bez nějakých pravidelností či časových intervalů, ale jejich příchod byl většinou spjat s nějakou vrcholnou akcí typu mistrovství světa. A to především po 2. světové válce, kdy se kladl čím dál větší důraz na taktiku hry.

Dnes rozlišujeme několik herních systémů, ať už obranných či útočných a jejich volba společně s výchozím rozestavením hráčů se odvíjí od mnoha faktorů – hráčských dovedností, schopností, zkušeností, vývoje utkání, klimatických podmínek, terénu, důležitosti utkání, vlivu masmédií, způsob rozhodování trenéra atd.

Při psaní této bakalářské práce jsem se nedostal do nějakých větších nesnází. Problémem bylo spíše zajištění odpovídající literatury, která by obsahovala výše zmíněnou tematiku. Myslím, že cíle a úkoly, které jsem si kladl, jsem splnil.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. HŘEBÍKOVÁ, K. *Vývojové tendence herních systémů a rozestavení hráčů ve fotbale. Diplomová práce.* Plzeň: Západočeská univerzita, 2004. 62 s.
2. KORMANÍK, M. *Modifikace zónových obran na ME v Portugalsku z hlediska záměrných obranných a následných útočných aktivit týmu. Závěrečná práce UEFA profi licence.* Olomouc, 2005. 95 s.
3. LANČI, J., ONDŘEJ, O., VAŠÁK, J. *Fotbal pro trenéry IV. třídy.* 1. vyd. Praha: Olympia, 1986. 144 s.
4. MALÉŘ, P. *Zónová obrana. Diplomová práce.* Brno, 2002. 57 s.
5. NAVARA, M. a kol. *Kopaná: teorie a didaktika.* 1. vyd. Praha: St. ped. nakl., 1986. 181 s.
6. NAVARA, M. a kol. *Poznatky z mistrovství světa ve fotbale Italia 90.* 1. vyd. Ostrava: ČFSA, 1990. 278 s.
7. VOTÍK, J. *Teorie a didaktika fotbalu.* 1. vyd. Plzeň: Pedagogické centrum, 1997. 12 s.
8. VOTÍK, J. *Trenér fotbalu „B“ UEFA licence.* 2. vyd. Praha: OLYMPIA, a.s., 2005. 264 s.
9. VOTÍK, J. *Sportovní příprava mládeže ve fotbale.* 4. vyd. upr. Plzeň: Západočeská univerzita, 1999. 145 s.
10. VOTÍK, J., ZALABÁK, J. *Trenér OFS.* 1. vyd. Praha: OLYMPIA, a.s., 2000. 124 s.

Internetové zdroje:

1. http://is.muni.cz/th/42544/fsps_m/

RESUMÉ

Tématem práce je Vývoj a zdokonalování herních systémů a rozestavení hráčů ve fotbale v poválečné historii do současnosti. Práce samotná by měla přinést jednoznačnou definici systému hry a výchozího rozestavení hráčů na hřišti. Měla by přehledně popsat vývoj herních systémů a rozestavení hráčů, tak jak se postupně vyvíjely, a také by měla dostatečně, jasně a stručně popsat dělení současných herních systémů. K vypracování bylo zapotřebí studium odborné literatury a konzultace s odborníky a přínos.

RÉSUMÉ

The topic of this thesis is the development and perfection of game systems and formation of players in football in the afterwar history till now period. The thesis itself should bring an explicit definition of the game system and opening formation of the players on the field. It should digestively describe the development of the game systems as they continually developed as well as a brief, demonstrable and satisfactory division of nowadays' game systems. Elaboration of this thesis required study of scientific literature, consultation with professionals and own contribution.

ANOTACE

ČEJKA, Petr: Vývoj a zdokonalování herních systémů a rozestavení hráčů ve fotbale v poválečné historii do současnosti. Bakalářská práce. Brno: MU FSpS, 2008, 35 stran.

Cílem této bakalářské práce je popsat rozdíl mezi herním systémem a rozestavením hráčů ve fotbale, jejich vývojové tendence po 2. světové válce a rozbor současných herních systémů.

Klíčová slova:

Fotbal, herní systém, rozestavení hráčů, organizace hry, taktika, technika.

ANNOTATION

ČEJKA, Petr: The development and perfection of game systems and formation of players in football in the afterwar history till now period. Bachelor thesis. Brno: MU FSpS, 2008, 35 pages.

The point of this bachelor thesis is description of the difference between game system and formation of players in football, their progression in the afterwar history and analyse of present game systems.

Key words:

Football, game system, formation of players, organisation of the game, technique, tactic.